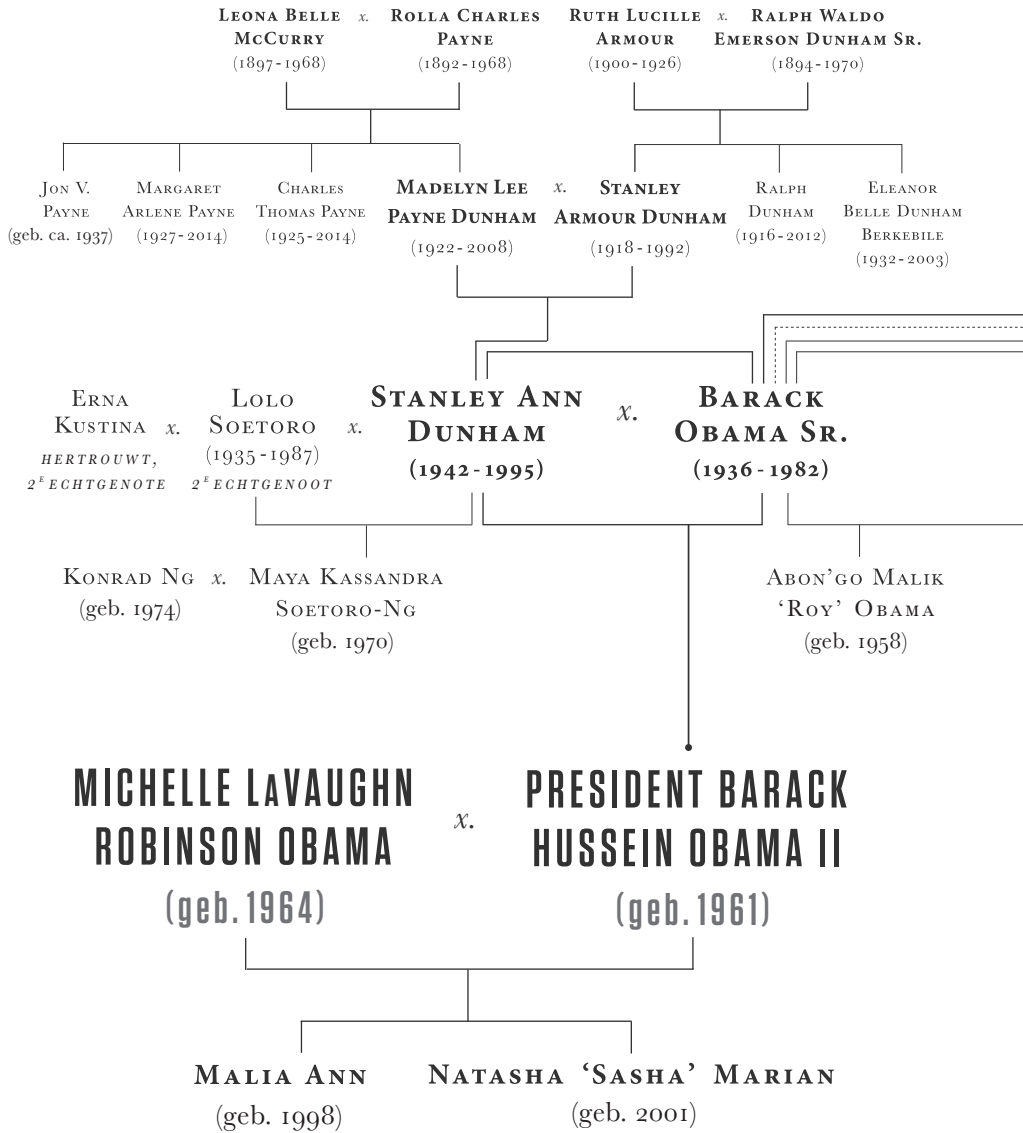
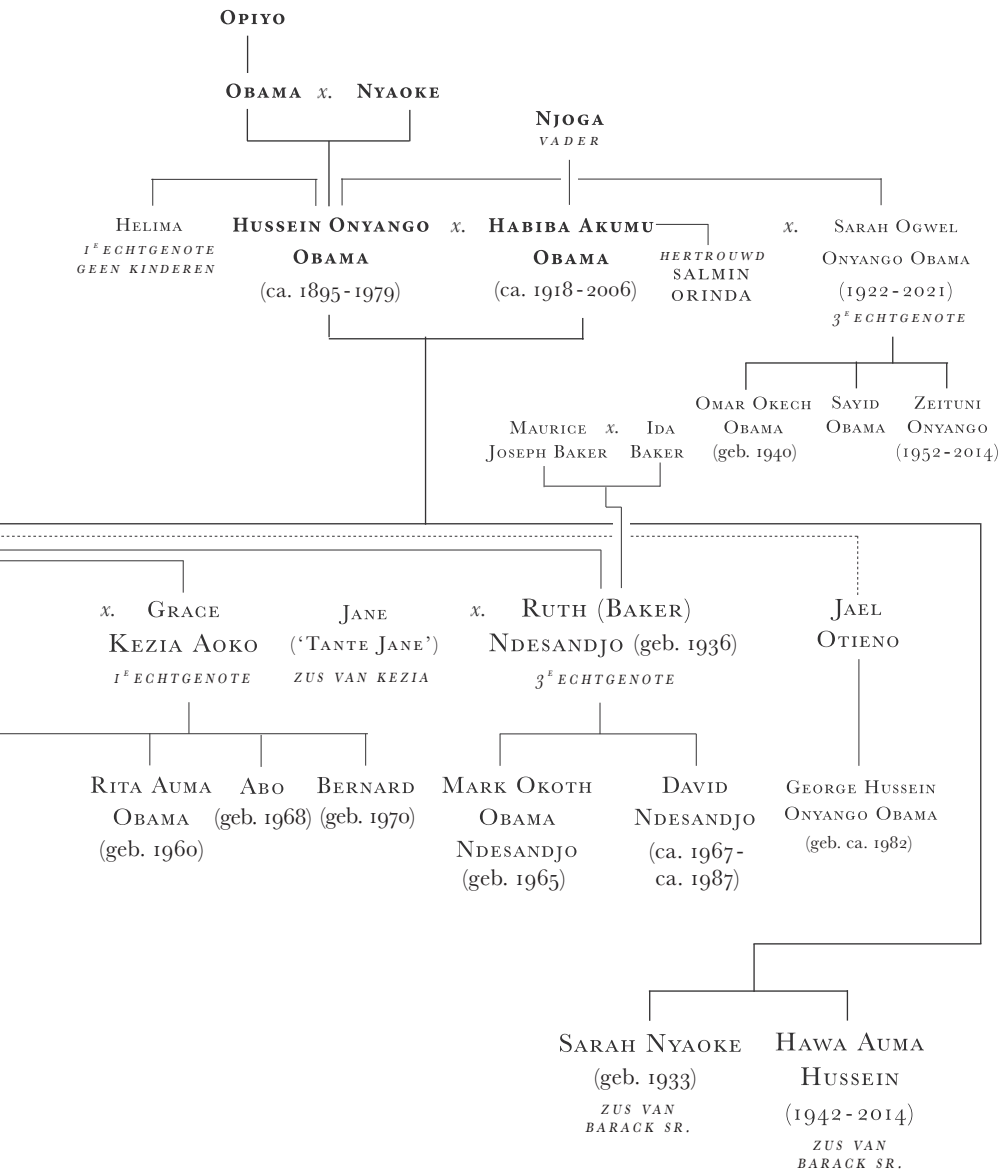

STAMBOOM VAN DE FAMILIE OBAMA

Inleiding

Ik was begin dertig toen ik *Dromen van mijn vader* schreef. Het was een paar jaar nadat ik mijn rechtenstudie had afgerond. Michelle en ik waren pas getrouwd en dachten erover om aan kinderen te beginnen. Mijn moeder leefde nog. En ik zat nog niet in de politiek.

Achteraf gezien begrijp ik dat ik me toen op een belangrijk kruispunt bevond. Ik brak mijn hoofd over wie ik in de wereld wilde zijn en welke bijdrage ik zou kunnen leveren. Ik had een passie voor burgerrechten, was nieuwsgierig naar de publieke sector, borrelde over van losse ideeën en wist totaal niet welke kant ik met mijn leven op moest. Ik had meer vragen dan antwoorden. Was het mogelijk om meer vertrouwen tussen mensen te creëren en konden we onze verdeeldheid overbruggen? Wat deden kleine stapjes vooruit er nog toe – betere omstandigheden op een school, bijvoorbeeld, of dat meer mensen zich lieten registreren om te gaan stemmen – als onze overheidssystemen zo slecht functioneerden? Waar kon ik meer bereiken, binnen bestaande overheidsinstellingen of erbuiten?

Achter dit alles speelde iets persoonlijkers mee, een dieper besef van onopgeloste vragen: wie ben ik? Waar kom ik vandaan? Waar hoor ik thuis?

Dat was de reden dat ik voelde dat ik dit boek moest schrijven.

Ik heb altijd geloofd dat je de toekomst het beste tegemoet kunt treden door oprecht te proberen het verleden te begrijpen. Daarom lees ik graag verschillende interpretaties van de geschiedenis en omarm ik de inzichten van mensen die langer op deze aarde rondlopen dan ik. Sommige mensen zien geschiedenis als iets wat achter ons ligt, een hoeveelheid in steen gehouwen woorden en jaartallen, een verzameling stoffige kunstvoorwerpen die je maar het best in een kelder kunt wegstoppen. Maar voor mij leeft de geschiedenis zoals een oerbos leeft, rijk en diepgeworteld, met vertakkingen naar onverwachte richtingen, vol

licht en schaduwen. Wat vooral van belang is, is hoe we ons door dat bos bewegen, de inzichten die we meenemen, de aannames die we doen, en of we bereid zijn om steeds weer moeilijke vragen te stellen over wat genegeerd is, wiens stemmen zijn uitgewist.

Dit boek is een weergave van mijn vroege, oprechte poging om een reis door mijn verleden te maken, om mijn afkomst te onderzoeken terwijl ik over mijn toekomst nadacht. Tijdens het schrijven kon ik rondwalen in het leven van mijn ouders en grootouders, door de landschappen, culturen en historie die ze meedroegen, de normen, waarden en oordelen die hen hebben gevormd en die op hun beurt mij hebben gevormd. Wat ik gedurende dit proces heb geleerd, heeft me een basis gegeven. Het vormde het fundament voor de manier waarop ik mijn leven vervolgde, het gaf me het vertrouwen dat ik een goede vader voor mijn kinderen kon zijn, en de moed om op te staan als leider.

Zo machtig is nou de daad van het schrijven. Je krijgt de kans om jezelf vragen te stellen, de wereld te observeren, geconfronteerd te worden met je beperkingen, je te verplaatsen in andere mensen en nieuwe ideeën uit te proberen. Schrijven is moeilijk, maar dat is nou juist het idee ervan. Misschien dwing je jezelf urenlang om terug te halen hoe een klaslokaal vroeger rook, of hoe de stem van je vader klonk, wat de precieze kleur van een paar schelpen was die je een keer op het strand zag. Schrijven kan een anker voor je zijn, je sterker maken en je verrassen. Bij het zoeken naar de juiste woorden stuit je misschien niet altijd op specifieke antwoorden op grote levensvragen, maar je zult jezelf beter leren begrijpen. Dat effect heeft het in elk geval op mij.

De jonge man die je in dit boek leert kennen, is niet volmaakt. Hij zit vol verlangen, en stelt al lerend vragen over zichzelf en over de wereld om hem heen. Natuurlijk weet ik nu dat het voor hem nog maar het begin was. Als je geluk hebt, is je een mooie, lange levensboog gegund. Ik hoop dat mijn verhaal je aanspoort om na te denken over het vertellen van jouw eigen verhaal, en om verhalen van anderen te omarmen. Het is altijd de moeite waard om de reis te maken. Je antwoorden komen vanzelf.

Barack Obama
Juni 2021

Deel I

Oorsprong

I

Ik heb mijn vader amper gekend. In 1963 verliet hij ons huis op Hawaï. Ik was pas twee jaar oud. Ik wist niet eens dat het normaal was om een vader te hebben die bij zijn gezin woonde. Ik kende hem alleen uit de verhalen die mijn moeder en grootouders vertelden.

Ze hadden zo hun eigen lievelingsverhalen. Ik zie mijn opa nog steeds voor me, achterovergeleund in zijn oude leunstoel, lachend over die keer dat mijn vader – die net als ik Barack Obama heette – vanwege een pijp bijna een man van de Pali Lookout had gegooid, een bergklif niet ver van ons huis in de stad Honolulu.

‘Het zat zo: je vader en moeder besloten om een ritje rond het eiland te maken met een vriend, die op bezoek was. Waarschijnlijk reed Barack de hele tijd aan de verkeerde kant van de weg...’

‘Je vader was verschrikkelijk met autorijden,’ zei mijn moeder tegen me. ‘Hij belandde altijd weer op de linker weghelft, net als in Groot-Brittannië, en als je er iets van zei, ging hij tekeer over die idiote Amerikaanse regels...’

‘Ze stapten uit en gingen bij het hek op het klif staan om het uitzicht te bewonderen. Je vader lurkte aan zijn pijp, die had ik hem voor zijn verjaardag gegeven, terwijl hij als een soort zeekapitein alle bezienswaardigheden aanwees...’

‘Hij was echt trots op die pijp,’ zei mijn moeder, hem opnieuw onderbrekend.

‘Hoor eens, Ann, ga jij het verhaal vertellen of zal ik het doen?’

‘Sorry, pa. Ga verder.’

‘Hoe dan ook, die kerel vroeg Barack of hij een trekje van die pijp mocht nemen. Maar hij had er nog niet aan gelurkt of hij kreeg een enorme hoestbui. Hij hoestte zo erg dat de pijp uit zijn hand glipte, over het hek vloog en dertig meter langs de rotswand omlaag viel. Dus je vader zei tegen hem dat hij over het hek moest klimmen om de pijp op te halen.’

Opa schoot in zo'n schaterlach dat hij even moest stoppen. 'De man wierp een blik op de helling en zei dat hij wel een andere voor hem zou kopen. Maar Barack zei dat het een cadeau was geweest en dat hij onvervangbaar was. En toen pakte je vader hem van de grond op en liet hem zo over het hek bungelen!'

Terwijl hij lachte, stelde ik me voor hoe ik naar mijn vader omhoogkeek, donker afstekend tegen de schitterende zon, de andere man zwaaiend met zijn armen. Het leek wel een scène uit de Bijbel, een afschrikwekkend maar indrukwekkend beeld, als een koning die het recht liet zegevieren.

Ik vroeg of hij de man echt over het hek had gegooid.

'Nee, na een poosje heeft hij hem weer neergezet,' zei opa. 'Toen klopte je vader hem op de rug en stelde doodkalm voor om met z'n allen een biertje te gaan drinken. Vervolgens deed hij alsof er niets gebeurd was.'

Mijn moeder zei dat het allemaal wel meeviel, dat mijn vader de man niet zo heel ver over het hek had gehouden.

'Je was anders behoorlijk overstuur toen je thuiskwam,' zei opa tegen mijn moeder. Maar Barack schudde zijn hoofd en begon te lachen. Hij had een heel donkere stem, moet je weten, en dan dat Britse accent van hem. Hij zei: "Ik wilde die vent alleen maar een lesje leren dat hij voorzichtig moest zijn met andermans spullen!"'

Mijn oma, Toot, kwam vanuit de keuken binnen en zei dat het maar goed was dat mijn vader beseftte dat de man de pijp per ongeluk had laten vallen, wie weet wat er anders was gebeurd?

Mijn moeder rolde met haar ogen en zei dat ze overdreven. Ja, zei ze, mijn vader kon dominant zijn, maar alleen omdat hij eerlijk was. 'Als hij vond dat hij gelijk had, wilde hij van geen compromis weten,' zei ze.

Zij had liever dat mijn opa een ander verhaal vertelde, over die keer dat mijn vader erin toestemde om op een internationaal muziekfestival Afrikaanse liedjes te zingen, maar zich niet realiseerde dat dat niet niks was. Het bleek dat de vrouw die vlak vóór hem optrad een professional was met een complete band. 'Ieder ander zou zich hebben teruggetrokken,' zei opa. 'Maar Barack niet. Hij stapte het podium op en begon voor die enorme menigte te zingen – een hele prestatie, dat kan ik je wel vertellen – en hij was weliswaar niet geweldig, maar hij straalde zoveel zelfvertrouwen uit dat hij voor je het wist evenveel applaus kreeg als de anderen.'

‘Dat is iets wat je van je vader kunt leren,’ zei hij dan tegen me. ‘Zélf vertrouwen. Het geheim achter succes.’

En zo waren alle verhalen: kort en met een moralistisch randje. Vervolgens borg mijn familie ze weer als oude foto’s op en haalde ze maanden of jaren later weer tevoorschijn. Mijn moeder had ook een paar echte foto’s van mijn vader. Maar toen ze verkering kreeg met Lolo, de man met wie ze uiteindelijk zou trouwen, borg ze die in een kast op. Zo nu en dan rommelde ik daarin, op zoek naar kerstversiering of een oude snorkel, en kwam ik ze tegen. Soms bekeken mijn moeder en ik ze samen, en zag ik de gelijkenis tussen hem en mij – het donkere, lachende gezicht, het grote voorhoofd en de dikke brillenglazen – en dan zei ze: ‘Je zware wenkbrauwen heb je aan mij te danken, je vader heeft van die kleine sprietige gevallen. Maar je hersens, je karakter, die heb je van hem.’

Ik luisterde altijd als ze me zijn verhaal vertelde.

Mijn vader kwam uit Afrika, hij was een Keniaan die was opgegroeid in een stam, de Luo. Hij was geboren aan de oevers van het Victoriameer, in een plaatsje dat Alego heette. Het dorp Alego was arm, maar zijn vader – mijn andere opa – was niet alleen stamoudste van de Luo maar ook een machtig medicijnman. Als kind hoedde hij de geiten van zijn vader en ging hij naar de dorpsschool, die was gesticht door de Britse kolonialisten, die destijds over Kenia regeerden.

Mijn opa was ervan overtuigd dat kennis de bron was van macht, dus hij was blij dat Barack zo’n veelbelovende leerling was en een beurs kreeg om in de hoofdstad Nairobi te gaan studeren. Vervolgens werd hij door Keniaanse leiders en Amerikaanse sponsors geselecteerd om naar een universiteit in de Verenigde Staten te gaan. Kenia stond op het punt om onafhankelijk te worden en de nieuwe leiders stuurden hun beste studenten naar het buitenland om economische en technologische studies te volgen. Ze hoopten dat die studenten naar het vaderland zouden terugkeren om mee te bouwen aan een modern en succesvol Afrika.

In 1959 ging mijn vader op drieëntwintigjarige leeftijd naar de Universiteit van Hawaï om economie te gaan studeren. Hij was daar de eerste Afrikaanse student en studeerde al na drie jaar en als beste van zijn jaar af. Hij hielp bij de oprichting van de International Student Association

en werd de eerste voorzitter. En toen ontmoette hij tijdens een Russische taalcursus een verlegen Amerikaans meisje, nog maar achttien jaar oud, en ze werden verliefd. Ze heette Stanley Ann Dunham, maar iedereen noemde haar Ann. Zij was mijn moeder.

Aanvankelijk hadden haar ouders zo hun twijfels over hem. Hij was zwart en zij was wit, en in die tijd was het niet gebruikelijk dat mensen van verschillend ras iets met elkaar hadden. Maar met zijn charme en intelligentie wist hij hen voor zich te winnen. Het jonge stel trouwde en niet veel later werd ik geboren.

En toen kreeg mijn vader opnieuw een studiebeurs, deze keer om te promoveren aan de Universiteit van Harvard, in Cambridge, Massachusetts, ruim vijfenzeventighonderd kilometer bij ons vandaan. Maar hij had geen geld om zijn gezin mee te nemen. Wij bleven achter. Na zijn promotie keerde hij naar Afrika terug, 'om te zorgen dat zijn land een betere plek wordt', zei mijn moeder dan. Maar ze zei nadrukkelijk dat ze nog altijd heel veel van elkaar hielden.

Ik begreep lang niet alles van dit verhaal. Ik wist niet waar Alego lag op de kaart, waarom de Britten over Kenia regeerden of wat promoveren eigenlijk betekende. Mijn vaders leven leek even raadselachtig als de verhalen in een boek met de titel *Origins*, dat mijn moeder een keer voor me had gekocht. Het was een verhalenbundel van verschillende religies van over de hele wereld – christelijke, joodse, oud-Griekse, Indiase verhalen – over de schepping van de aarde, en die stelde me voor een aantal lastige vragen. Waarom stond God toe dat de slang in de Hof van Eden zoveel narigheid veroorzaakte? Hoe kon het dat de schildpad uit de hindoeverhalen het gewicht van de wereld op zijn kleine rug torste? Waarom kwam mijn vader niet terug?

Tijdens mijn jongensjaren woonde ik bij mijn moeder en grootouders, Stanley en Madelyn Dunham, opa en Toot. Toot is een afkorting van Tutu, wat in het Hawaïaans 'grootmoeder' betekent. Op de dag dat ik werd geboren besloot Toot dat ze nog te jong was om oma te worden genoemd.

Ik was dol op Hawaï. Ik zoog het allemaal op: de zwoel geurende lucht. De glinsterende blauwe Stille Oceaan. De met mos begroeide kliffen en het koele ruisen van de Manoawatervallen, met de roodgele bloesems en het hoge bladerdak vol kwetterende, onzichtbare vogels. De bulderende

golven op de noordelijke kusten, zo reusachtig hoog dat als ze braken het was alsof ik in slow motion naar de oceaan keek.

Er was slechts één probleem: mijn vader was er niet. En wat mijn moeder of mijn grootouders ook zeiden, dat feit kon ik niet vergeten. Ze vertelden me niet waarom hij was vertrokken. En ze konden me ook niet duidelijk maken hoe het zou zijn geweest als hij was gebleven.

Op foto's zag ik dat mijn vader totaal niet leek op de mensen om me heen: hij was pikzwart en mijn moeder melkwit. Maar daar praatten we niet over, en eigenlijk stond ik er ook niet zo bij stil.

Sterker nog, ik kan me slechts één verhaal over mijn vader herinneren dat met ras te maken had. Na een lange dag studeren was mijn vader naar mijn opa en zijn vrienden gegaan, in een lokale bar aan het strand van Waikiki. Ze waren allemaal in een feestelijke stemming, aten en dronken bij de klanken van een Hawaïaanse *slack-key* gitaar, toen een witte man plotseling naar de barman riep – zo luid dat iedereen het kon horen – hoe hij het in zijn hoofd haalde om ‘in het bijzijn van een *nigger*’ een goede borrel te drinken. Het werd stil in de ruimte en mensen keken naar mijn vader, verwachtten dat hij op de vuist ging. Maar mijn vader stond op, liep naar de man toe, glimlachte en las hem de les over dom fanatisme, de belofte van de Amerikaanse droom en de universele rechten van de mens.

‘Toen Barack klaar was, voelde die vent zich zo klote,’ zei opa dan, ‘dat hij Barack ter plekke honderd dollar gaf. Daar konden we de rest van de avond onze dranken en het eten van betalen, en je vaders huur voor de rest van de maand.’

Maar het was één ding om Zwart te zijn op Hawaï, waar de meeste mensen al een donkerder huid hadden dan in de rest van de Verenigde Staten. Het was iets anders om als Zwarte met iemand te trouwen die wit was. In 1960, het jaar dat mijn ouders in het huwelijk traden, beschouwde ruim de helft van de staten het als een misdaad – een ernstig misdrijf – als mensen van verschillend ras samen kinderen kregen. Zelfs in de meest ontwikkelde noordelijke steden kon je op vijandige blikken en gefluister rekenen. Als een witte vrouw zwanger raakte van een Zwarte man, zou ze er waarschijnlijk in alle ernst over denken om weg te gaan tot de baby er was, en hem vervolgens ter adoptie af te staan. Misschien zou ze zelfs abortus laten plegen.